

บทที่ 2

วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีดำเนินงานวิจัย

วัสดุ

1. วัสดุที่ใช้ในการศึกษาการงอกและการเจริญของกล้วยไม้

1.1 พืชทดลอง

1.1.1 เมล็ดกล้วยไม้เพื่อใช้ศึกษาการงอกของเมล็ดกล้วยไม้ ได้แก่

Dendrobium Merritt Island

Dendrobium Montakan

Dendrobium unicum Seido

Acriopsis indica

เมล็ดพืชทั้งหมดนี้ได้รับความกรุณาจาก ศาสตราจารย์ ดร. ถาวร วัชรภักย์

1.1.2 ต้นกล้วยไม้เพื่อใช้ศึกษาการเจริญ ได้แก่

Dendrobium Merritt Island

Dendrobium Montakan

ลูกผสม *Brassolaeliocattleya* Mem. Pamelament 'Yellow Eye'

x *Blc.Warchant* 'Siam Ruby'

Doritis pulcherima

Rhynchostylis gigantea

ต้นกล้าลูกผสม *Brassolaeliocattleya* และ *Doritis pulcherima* ได้รับความกรุณาจากคุณแมตัง ผึ้งประเสริฐ (PD Orchids Lab.) และต้นกล้าสกุล *Rhynchostylis* ได้รับความเมล็ดจากความกรุณาของ รศ. อรุณี จันทร์สนิท

1.2 สารเคมี (reagent grade) ที่ใช้ในสูตรอาหาร ซึ่งประกอบด้วย ธาตุอาหารหลัก ธาตุอาหารรอง วิตามิน และกรดอะมิโน ตามสูตรในตารางที่ 1

1.3 สารอินทรีย์ ได้แก่

ลำต้นไต้ดิน (หัว) มันฝรั่ง พันธุ์ Spunta

น้ำตาลทราย (บริษัทมิตรผล)

ฟูนผง (เกรดทำยา)

2. วัสดุที่ใช้ในการศึกษาการออกดอกของกล้วยไม้

2.1 พืชทดลอง ได้แก่ ต้นกล้วยไม้

ลูกผสม *Dendrobium bigibbum* x *Den. Pinky Sem 'Sabin'*

ลูกผสม *Cattleya walkeriana* x *Cattleya Warut Gold*

Oncidium passionata

ลูกผสมลูกผสม *Ascocenda* (*Ascocenda Yip Sum Wah* x *Vanda Mali*)

2.2 สารเคมี (reagent grade) ได้แก่

2.2.1 สารเคมีที่ใช้ในสูตรอาหาร ซึ่งประกอบด้วย ธาตุอาหารหลัก ธาตุอาหารรอง วิตามิน และกรดอะมิโน ตามสูตรในตารางที่ 3 และ 4

2.2.2 สารควบคุมการเจริญ ได้แก่ BA (6 - benzylaminopurine) และ IAA (indole-3-acetic acid)

2.3 สารอินทรีย์ ได้แก่

น้ำตาลทราย (บริษัทมิตรผล)

ฟูนผง (เกรดทำยา)

มันฝรั่ง พันธุ์ Spunta

น้ำมะพร้าวอ่อน

อุปกรณ์

1. เครื่องแก้ว

1.1 ขวดแก้วรูปชมพู่ (Erlenmeyer flask) ขนาด 200 มล. สำหรับเพาะเมล็ด ขนาด 250 มล. สำหรับเลี้ยงต้นอ่อน

1.2 หลอดหยดขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2 มม. สำหรับเพาะเมล็ด

1.3 ขวดแก้วฝาเกลียว ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 4.5 ซม. สูง 13.0 ซม. และขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 6.0 ซม. สูง 16.0 ซม. สำหรับเลี้ยงต้นกล้วยไม้เพื่อการออกดอก

2. เครื่องวัดพื้นที่ใบ Portable Area Meter รุ่น LI-3000 A ของบริษัท LI-COR, inc.

3. เครื่องชั่งน้ำหนัก บอกความละเอียด ทศนิยม 2 ตำแหน่ง

4. วัสดุและอุปกรณ์อื่นๆ ที่ใช้เลี้ยงพืชในสภาพปลอดเชื้อ ตามวิธีมาตรฐานสำหรับการเลี้ยงเนื้อเยื่อทั่วไป

5. ห้องเลี้ยงเนื้อเยื่อ ชั้นสำหรับเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช ให้แสงจากหลอดไฟฟลูออเรสเซนต์ Phillips TL 40 W/33 (cool white) ความเข้มแสง 1400 - 2000 ลักซ์ ความยาวช่วงแสง 16 ชั่วโมงต่อวัน อุณหภูมิห้อง 25 ± 2 องศาเซลเซียส

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยนี้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนแรกเป็นการศึกษาการงอกและการเจริญของกล้ากล้วยไม้ในอาหารสูตรทดลอง ส่วนที่สองเป็นการศึกษาการชักนำให้กล้วยไม้ออกดอกในหลอดแก้ว

1. การงอกและการเจริญของต้นกล้ากล้วยไม้

1.1 ศึกษาการงอกของเมล็ดกล้วยไม้สกุล *Dendrobium* และ *Acropsis* ในอาหารสูตรต่างๆ รวม 5 สูตร ซึ่งมีส่วนประกอบตามสูตรในตารางที่ 1 โดยเฉพาะเมล็ดในอาหารสูตรต่างๆ สูตรละ 5 ขวด ขวดละ 300 - 400 เมล็ด บันทึกผลเมื่อกล้ากล้วยไม้เจริญครบ 3 เดือน สำหรับสกุล *Dendrobium* และ 4 เดือน สำหรับสกุล *Acropsis*

การเพาะเมล็ดกล้วยไม้แบบปลอดเชื้อ มีขั้นตอนดังนี้

1) ใช้ฝักกล้วยไม้อายุประมาณ 60% ซึ่งฝักยังไม่แตก นำฝักมาฆ่าเชื้อที่ผิวด้วยคลอรีน 10% นาน 10 นาที ล้างด้วยน้ำนิ่งฆ่าเชื้อ 3 ครั้ง จากนั้นจุ่มในอัลกอฮอล์ 95% แล้วนำไปผ่านเปลวไฟ นำฝักกล้วยไม้เก็บไว้ในภาชนะปลอดเชื้อ

2) นำฝักกล้วยไม้ที่เตรียมได้จากข้อ 1) มาผ่าเอาเมล็ดออก ใส่ลงในน้ำสะอาดหนึ่งฆ่าเชื้อ ประมาณ 20 มิลลิลิตร คนเมล็ดให้กระจายแล้วใช้หลอดหยดดูดเมล็ดประมาณ 300 - 400 เมล็ด ใส่ลงบนอาหารสูตรทดลองที่บรรจุอยู่ในขวดแก้วรูปชมพูนขนาด 200 มิลลิลิตร ที่มีอาหารขวดละ 50 มิลลิลิตร

1.2 ศึกษาการเจริญของต้นกล้ากล้วยไม้สกุล *Dendrobium*, *Brassolaeliocattleya*, *Doritis* และ *Rhynchostylis* โดยใช้ต้นกล้าที่ได้จากการเพาะเมล็ดในสภาพปลอดเชื้อ อายุ 3 เดือน ยกเว้นในสกุล *Brassolaeliocattleya* ใช้ต้นกล้าอายุ 4 เดือน ซึ่งต้นกล้าที่มีอายุดังกล่าวทุกสกุลมีขนาดความสูงประมาณ 0.7 - 1.0 เซนติเมตร มีใบเล็กๆ เกิดขึ้นแล้ว 3 ใบ และเริ่มมีรากเกิดขึ้น โดยใช้อาหารสูตรต่างๆ 5 สูตร ซึ่งมีส่วนประกอบตามตารางที่ 1 ทำการทดลองสูตรละ 5 ขวด ขวดละ 10 ต้น เลี้ยงบนอาหารสูตรทดลองที่บรรจุในขวดแก้วรูปชมพูนขนาด 250 มิลลิลิตร ที่มีอาหารขวดละ 50 มิลลิลิตร บันทึกผลการศึกษาทดลองเมื่อต้นกล้าเจริญครบ 4 เดือน

การเตรียมอาหารทดลอง

การเตรียมสารอินทรีย์เสริมที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ มันฝรั่ง พันธุ์ Spunta โดยนำเนื้อมันฝรั่งปอกเปลือก แล้วหั่นเป็นสี่เหลี่ยมลูกเต๋าเล็กๆ 150 กรัมต่ออาหาร 1 ลิตร นำไปต้มกับน้ำประมาณ 150 - 200 มิลลิลิตร ให้เนื้อมันฝรั่งสุกนุ่ม จากนั้นนำไปปั่นด้วยเครื่องปั่นจนละเอียดเป็นเนื้อเดียวกัน นำไปผสมกับสารอาหารอื่นและน้ำ

สูตรอาหารทดลองสำหรับเพาะเมล็ดและเลี้ยงต้นกล้า

ก. อาหารสูตร Mod.SH ซึ่งเป็นสูตรที่มีธาตุอาหารหลักปานกลาง โดยดัดแปลงจากสูตรของ Schenk and Hildebrandt (1972) คือมีปริมาณธาตุอาหารหลักเป็นครึ่งส่วนของสูตร SH ซึ่งดัดแปลงโดย ถาวร และมนทกานติ (2519) ดังตารางที่ 1

ข. อาหารสูตร Mod.SH ที่เติมมันฝรั่ง 150 กรัมต่อลิตร (Mod.SH + Po) ซึ่งมีองค์ประกอบของสารอาหารต่างๆ ดังตารางที่ 1

ค. อาหารสูตร Murashige and Skoog (1962) เป็นสูตรที่มีธาตุอาหารหลักสูง (high salt medium) เหมาะสำหรับการเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชโดยทั่วไป (ตารางที่ 1)

ง. อาหารสูตร Knudson C (1946) เป็นอาหารสูตรดั้งเดิมที่มีปริมาณธาตุอาหารหลักต่ำ (low salt medium) เหมาะสำหรับการเพาะเมล็ดกล้วยไม้ (ตารางที่ 1)

จ. อาหารสูตร CU-1 ที่ได้จากการทดลองของ Vajrabhaya, Supaokit, and Vajrabhaya (1994) ซึ่งเป็นสูตรอาหารอินทรีย์อย่างง่าย (simplified organic medium) และเหมาะสมอย่างมากสำหรับการเพาะเมล็ดและเลี้ยงต้นอ่อนกล้วยไม้สกุล *Dendrobium* (ตารางที่ 1)

สูตรอาหารทั้งหมดนี้ทุกสูตรใช้ธาตุอาหารรองตามสูตรของ MS (1962) ยกเว้นสูตร CU-1

อาหารสูตรทดลองทั้งหมดนี้ นำไปนึ่งฆ่าเชื้อในหม้อนึ่งความดัน 1.1 กิโลกรัมต่อตารางเซนติเมตร อุณหภูมิ 121 องศาเซลเซียส นาน 15 นาที

ตารางที่ 1 องค์ประกอบของสูตรอาหารทดลองสำหรับเพาะเมล็ดและเลี้ยงต้นกล้า

องค์ประกอบ	สูตรอาหาร (มิลลิกรัมต่อลิตร)				
	Mod. SH (1976)*	Mod. SH+ Po.	MS (1962)	Knudson C (1946)	CU-1 (1994)
ธาตุอาหารหลัก					
NH_4NO_3	-	-	1,650.00	-	-
$\text{NH}_4\text{H}_2\text{PO}_4$	150.00	150.00	-	-	-
$(\text{NH}_4)_2\text{SO}_4$	-	-	-	500.00	-
$\text{CaCl}_2 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$	100.00	100.00	440.00	-	-
$\text{Ca}(\text{NO}_3)_2 \cdot 4\text{H}_2\text{O}$	-	-	-	1,000.00	-
KNO_3	1,250.00	1,250.00	1,900.00	-	1,250.00
KH_2PO_4	-	-	170.00	250.00	-
$\text{MgSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$	200.00	200.00	370.00	250.00	-
ธาตุอาหารรอง(MS)					
H_3BO_3	6.20	6.20	6.20	6.20	-
$\text{MnSO}_4 \cdot 4 \text{H}_2\text{O}$	22.30	22.30	22.30	22.30	-
$\text{ZnSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$	8.60	8.60	8.60	8.60	-
KI	0.83	0.83	0.83	0.83	-
$\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$	0.025	0.025	0.025	0.025	-
$\text{Na}_2\text{MoO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$	0.25	0.25	0.25	0.25	-
$\text{CoCl}_2 \cdot 6\text{H}_2\text{O}$	0.025	0.025	0.025	0.025	-
$\text{FeSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$	27.80	27.80	27.80	27.80	-
$\text{Na}_2\text{EDTA} \cdot 2\text{H}_2\text{O}$	37.30	37.30	37.30	37.30	-
วิตามิน					
Nicotinic acid	0.50	0.50	0.50	0.50	-
Pyridoxine HCl	0.50	0.50	0.50	0.50	-
Thiamine HCl	0.10	0.10	0.10	0.10	-
กรดอะมิโน					

ตารางที่ 1 (ต่อ)

องค์ประกอบ	สูตรอาหาร (มิลลิกรัมต่อลิตร)				
	Mod. SH (1976)*	Mod. SH+ Po.	MS (1962)	Knudson C (1946)	CU-1 (1994)
Glycine	2.00	2.00	2.00	2.00	-
สารอินทรีย์					
มันฝรั่ง(กรัมต่อลิตร)	-	150.00	-	-	150.00
อื่นๆ					
Sucrose(กรัมต่อลิตร)					
- เพาะเมล็ด	20.00	20.00	20.00	20.00	40.00
- เลี้ยงต้นอ่อน	40.00	40.00	40.00	40.00	40.00
Agar (กรัมต่อลิตร)	8.00	4.00	8.00	8.00	4.00

pH = 5.6 (ปรับด้วย 1N NaOH หรือ 1N HCl)

* สูตร Mod. SH มีส่วนประกอบเป็นครึ่งส่วนของสูตร Schenk and Hildebrandt ซึ่งดัดแปลงโดย ถาวร และมนทกานติ ในปี 2519 (1976)

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบปริมาณธาตุอาหารหลักในอาหารสูตรทดลอง

ธาตุอาหารหลัก	สูตรอาหาร (มิลลิโมลาร์)			
	Mod.SH	MS	Knudson C	CU-1*
ไนโตรเจน	13.704	60.06	16.05	12.4
ฟอสฟอรัส	1.304	1.25	1.84	?
โพแทสเซียม	12.40	20.06	1.84	12.4
แคลเซียม	0.68	3.00	4.24	?
แมกนีเซียม	0.813	1.504	1.16	?
ซัลเฟอร์	0.813	1.73	4.95	?

* องค์ประกอบของมันฝรั่ง 100 กรัม แสดงในภาคผนวก ข

* ? ไม่ทราบองค์ประกอบที่แน่ชัดเนื่องจากมีมันฝรั่งเป็นส่วนประกอบ

2. การชักนำกล้ากล้วยไม้ให้ออกดอกในหลอดแก้ว

การศึกษานี้ยังมีผู้สนใจศึกษากันน้อยมาก การวางแผนเพื่อดำเนินการทดลอง จึงยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควรประกอบด้วยมีข้อจำกัดในการหากล้ากล้วยไม้ที่มีขนาดและอายุเท่าๆ กันมาดำเนินการทดลอง เนื่องจากกล้วยไม้เป็นพืชที่เจริญช้า จากวันผสมเกสรจนถึงวันที่เมล็ดเจริญเต็มที่อาจใช้เวลา 3 - 12 เดือน ขั้นตอนการวางแผนการทดลองในส่วนนี้เป็นดังนี้

2.1 การเลือกพืชทดลอง

ในส่วนนี้เลือกใช้กล้วยไม้ 4 สกุลคือ

สกุล *Dendrobium* ใช้ต้นกล้าของลูกผสม *Den. bigibbum* กับ *Den. Pinky Sem 'Sabin'* ที่มีอายุ 6 เดือน (นับจากวันเพาะเมล็ด) ต้นมีความสูงประมาณ 5 - 6 เซนติเมตร มีหน่อใหม่เกิดขึ้นแล้ว 1 หน่อ และมีใบประมาณ 4 - 5 ใบต่อต้น

สกุล *Cattleya* ใช้ต้นกล้าของลูกผสม *C. walkeriana* กับ *C. Warut Gold* ที่มีอายุ 6 เดือน (นับจากวันเพาะเมล็ด) ต้นมีความสูงประมาณ 4 - 5 เซนติเมตร มีใบ 3 - 4 ใบต่อต้น และยังไม่มีหน่อใหม่เกิดขึ้น

สกุล *Oncidium* ใช้ต้นกล้าของ *Oncidium passionata* ที่มีอายุ 4 เดือน (นับจากวันเพาะเมล็ด) ต้นมีขนาดความสูงประมาณ 1.5 - 2.0 เซนติเมตร มีใบเล็ก ๆ ประมาณ 3 - 4 ใบต่อต้น และยังไม่มีหน่อใหม่

สกุล *Ascocenda* ใช้ต้นกล้าของ *Ascocenda Yip Sum Wah* กับ *Vanda Mali* ที่มีอายุ 6 เดือน (นับจากวันเพาะเมล็ด) ต้นมีความสูงประมาณ 3 - 4 เซนติเมตร มีใบ 3 - 4 ใบต่อต้น เนื่องจาก *Ascocenda* เป็นพวกที่มีการเจริญแบบกิ่งโดด (monopodial) จึงไม่มีหน่อ

2.2 สูตรอาหารหลักที่ใช้สำหรับการชักนำการศึกษากล้ากล้วยไม้ให้ออกดอก

เลือกใช้สูตรอาหารของธาตุอาหารหลัก 3 สูตรสำหรับการทดลอง ได้แก่ สูตร Modified Vacin and Went (Mod.VW) ซึ่งการเลือกสูตรอาหารนี้เนื่องจากผลการสำรวจเอกสารพบว่ามีผู้ที่สามารถชักนำให้กล้วยไม้บางชนิดออกดอกในหลอดแก้วได้ในอาหารสูตร Vacin and Went แต่ที่ต้องดัดแปลงโดยเลือกใช้ $\text{CaCl}_2 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$ และ $\text{NaH}_2\text{PO}_4 \cdot \text{H}_2\text{O}$ แทนการใช้ $\text{Ca}_3(\text{PO}_4)_2$ โดยให้มีความเข้มข้นของธาตุแคลเซียมและฟอสฟอรัสเท่าเดิม เนื่องจาก $\text{Ca}_3(\text{PO}_4)_2$ มักจะตกตะกอนและอาจมีผลให้ธาตุอื่นตกตะกอนด้วย ทำให้พืชไม่สามารถดูดธาตุที่จำเป็นไปใช้

ได้ ต้นกล้าจะเกิดอาการ chlorosis (Knudson, 1951) ส่วนประกอบของสูตรอาหารทดลองเป็นไปตามตารางที่ 3

นอกจากนั้นยังได้ดัดแปลงสูตร Mod.VW โดยลดปริมาณของ KNO_3 ลงครึ่งหนึ่ง เพื่อให้ปริมาณของ NO_3^- ในอาหารต่ำลง เป็นการปรับอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนและไนโตรเจนให้เอื้อต่อการสร้างตาออกมากขึ้น และใช้ KCl ทดแทน K^+ ที่ขาดหายไป เรียกสูตรทดลองนี้ว่า Mod.VW. A

สำหรับสูตรที่เลือกใช้อีกหนึ่งสูตรคือ สูตรดัดแปลงของ Schenk and Hildebrandt ที่ถาวร และมนทกานติ (2519) ประสบความสำเร็จมาแล้วในการเลี้ยงเนื้อเยื่อกล้วยไม้หลายชนิด เรียกสูตรนี้ว่า Mod.SH

ทั้งสามสูตรทดลองเป็นสูตรที่มีธาตุอาหารหลักในปริมาณปานกลาง เพียงแต่ในสูตร Mod.SH มี KNO_3 ในปริมาณที่ค่อนข้างสูง ทุกสูตรทดลองใช้ธาตุอาหารรอง และวิตามิน ตามสูตร MS (1962) เติม glycine 2.0 มิลลิกรัมต่อลิตร น้ำตาลซูโครส 30 กรัม และฟอสฟอรัส 10 กรัมต่อลิตร (ตารางที่ 3)

2.3 การทดลองเปรียบเทียบการเจริญของกล้วยไม้ในอาหารสูตรทดลอง 3 สูตร

การทดลองใช้กล้วยไม้ลูกผสมของ *Dendrobium* และ *Cattleya* โดยเปรียบเทียบการเจริญและน้ำหนักสดของต้นกล้าหลังจากเลี้ยงในอาหารดังกล่าวเป็นเวลา 3 เดือน และในสกุล *Oncidium* บันทึกผลการเจริญเมื่อเลี้ยงกล้าเป็นเวลา 12 เดือน

2.4 ศึกษาผลของ BA ต่อการชักนำการออกดอก

จากการสำรวจเอกสาร พบว่าการชักนำให้กล้วยไม้ออกดอกในหลอดแก้ว พบว่า BA มีผลต่อการออกดอกมาก งานวิจัยนี้จึงศึกษาถึงผลของ BA ต่อการชักนำให้กล้วยไม้ ออกดอก โดยการเติม BA ความเข้มข้นดังนี้ 0, 1, 3, 5 และ 7 มิลลิกรัมต่อลิตร ในสูตรอาหาร Mod. VW. A คือสูตรที่ 3, 4, 5, 6 และ 7 (ตารางที่ 6) สำหรับกล้วยไม้ที่ใช้ทดลองคือสกุล *Dendrobium* *Cattleya* และ *Oncidium*

ตารางที่ 3 องค์ประกอบของอาหารสูตรดัดแปลง Vacin and Went (Mod.VW) สูตร Mod.VW.
A และสูตรอาหาร Mod.SH

องค์ประกอบ	สูตรอาหาร (มิลลิกรัมต่อลิตร)		
	Mod.VW	Mod.VW. A	Mod.SH
ธาตุอาหารหลัก			
$\text{NH}_4\text{H}_2\text{PO}_4$	-	-	150.00
$(\text{NH}_4)_2\text{SO}_4$	500.00	500.00	-
KNO_3	525.00	262.50	1250.00
KH_2PO_4	250.00	250.00	-
$\text{CaCl}_2 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$	286.00	286.00	100.00
$\text{NaH}_2\text{PO}_4 \cdot \text{H}_2\text{O}$	177.00	177.00	-
$\text{MgSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$	250.00	250.00	200.00
KCl	-	194.50	-
ธาตุอาหารรอง(MS)			
H_3BO_3	6.20	6.20	6.20
$\text{MnSO}_4 \cdot 4 \text{H}_2\text{O}$	22.30	22.30	22.30
$\text{ZnSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$	8.60	8.60	8.60
KI	0.83	0.83	0.83
$\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$	0.025	0.025	0.025
$\text{Na}_2\text{MoO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$	0.25	0.25	0.25
$\text{CoCl}_2 \cdot 6\text{H}_2\text{O}$	0.025	0.025	0.025
$\text{FeSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$	27.80	27.80	27.80
$\text{Na}_2\text{EDTA} \cdot 2\text{H}_2\text{O}$	37.30	37.30	37.30
วิตามิน			
Nicotinic acid	0.50	0.50	0.50
Pyridoxine HCl	0.50	0.50	0.50
Thiamine HCl	0.10	0.10	0.10
กรดอะมิโน			

ตารางที่ 3 (ต่อ)

องค์ประกอบ	สูตรอาหาร (มิลลิกรัมต่อลิตร)		
	Mod.VW	Mod.VW: A	Mod.SH
Glycine	2.0	2.0	2.0
อื่นๆ			
Sucrose(กรัมต่อลิตร)	30	30	30
Agar (กรัมต่อลิตร)	10	10	10

pH = 5.6 (ปรับด้วย 1N NaOH หรือ 1N HCl)

2.5 ศึกษาผลของ NH_4^+ ต่อ NO_3^- ร่วมกับ BA ต่อการชักนำกลไกช่วยไม่ให้ออกดอกในหลอดแก้ว

การทดลองนี้วางแผนการทดลองโดยเลือกใช้ BA ที่ความเข้มข้น 5 มิลลิกรัมต่อลิตร ซึ่งใช้ได้ผลมาแล้วจากงานวิจัยอื่น (Duan and Yazawa, 1994) โดยใช้สูตรอาหารที่แตกต่างกัน 6 สูตร คือ Mod.VW Mod.VW. A Mod.SH Mod.SH. A Mod.SH B และ Mod.SH C โดยมีปริมาณไนโตรเจนรวมและ $\text{NH}_4^+ : \text{NO}_3^-$ ต่างๆ กัน (ตารางที่ 5) และมีปริมาณธาตุอาหารหลักที่ต่างกันด้วย (ตารางที่ 3 และ 4) พืชทดลองในส่วนนี้เหมือนกับข้อ 2.4

ตารางที่ 4 องค์ประกอบของอาหารสูตรทดลอง Mod.SH และสูตรดัดแปลง

องค์ประกอบ	สูตรอาหาร (มิลลิกรัมต่อลิตร)**				
	SH	Mod.SH	Mod.SH A	Mod.SH B	Mod.SH C
ธาตุอาหารหลัก					
$\text{NH}_4\text{H}_2\text{PO}_4$	300.00	150.00	30.00	150.00	150.00
$\text{CaCl}_2 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$	200.00	100.00	20.00	100.00	100.00
KNO_3	2,500.00	1,250.00	250.00	125.00	125.00
$\text{MgSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$	400.00	200.00	40.00	200.00	200.00
KCl	-	-	-	830.00	830.00
NH_4Cl	-	-	-	593.00	129.00
ธาตุอาหารรอง วิตามิน กรดอะมิโน และอื่น ๆ ตามตารางที่ 3					

pH = 5.6 (ปรับด้วย 1N NaOH หรือ 1N HCl)

**อาหารสูตรทดลอง Mod.SH A ประกอบด้วยธาตุอาหารหลักตามสูตร SH โดยมีปริมาณธาตุอาหารหลัก เท่ากับ 1/10 SH อัตราส่วนระหว่างเกลือ $\text{NH}_4^+ : \text{NO}_3^-$ เท่ากับ 1.0 : 10.0

**อาหารสูตรทดลอง Mod.SH B ประกอบด้วยธาตุอาหารหลักตามสูตร Mod.SH และลดปริมาณ KNO_3 ลง 10 เท่า โดยเติม KCl ทดแทนปริมาณ K^+ และปรับอัตราส่วนระหว่างเกลือ $\text{NH}_4^+ : \text{NO}_3^-$ เท่ากับ 10.0 : 1.0 โดยใช้ NH_4Cl

**อาหารสูตรทดลอง Mod.SH C ประกอบด้วยธาตุอาหารหลักตามสูตร Mod.SH และลดปริมาณ KNO_3 ลง 10 เท่า โดยเติม KCl เพื่อทดแทนปริมาณ K^+ และปรับอัตราส่วนระหว่างเกลือ $\text{NH}_4^+ : \text{NO}_3^-$ เท่ากับ 3.0 : 1.0 โดยใช้ NH_4Cl

2.6 การศึกษาผลของอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนและไนโตรเจนในการชักนำการออกดอก

พืชหลายชนิดพบว่าในการออกดอกนั้น อัตราส่วนระหว่างคาร์บอนและไนโตรเจนในตัวพืชมีผลต่อการชักนำการเจริญของตาดอกและการพัฒนาของตาดอก การทดลองนี้ต้องการทราบว่าในกล้วยไม้ ความแตกต่างของสองธาตุนี้ในอาหารจะมีผลต่อการเกิดและการเจริญของตาดอกได้หรือไม่ โดยการทดลองร่วมกับ BA 5 มิลลิกรัมต่อลิตร กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ถ้าเพิ่มปริมาณน้ำตาลลงในอาหารจะมีผลต่อการเกิดช่อดอกมากขึ้นหรือไม่ โดยศึกษาเปรียบเทียบปริมาณของน้ำตาลที่ระดับ 30 และ 60 กรัมต่อลิตร ในอาหารสูตร Mod. VW. A คือสูตรที่ 6 และ 8 (ตารางที่ 6) โดยใช้พืชทดลอง 3 สกุล *Dendrobium* *Cattleya* และ *Oncidium*

2.7 วัสดุสูตรต่างๆ ที่ใช้ในการชักนำกล้วยไม้ให้ออกดอกในหลอดแก้ว

สูตรทดลองที่ใช้มีทั้งหมด 13 สูตร โดยชักนำการออกดอกของกล้วยไม้ในสกุล *Dendrobium* *Cattleya* และ *Oncidium* ตามตารางที่ 6 โดยมีความแตกต่างของธาตุอาหารหลัก ส่วนธาตุอาหารรองใช้ตามสูตร MS (1962)

ตารางที่ 5 ปริมาณไนโตรเจนรวมและอัตราส่วนระหว่างเกลือ $\text{NH}_4^+ : \text{NO}_3^-$ ในอาหารสูตรทดลอง

สูตรอาหาร	ไนโตรเจนรวม (มิลลิโมลาร์)	$\text{NH}_4^+ : \text{NO}_3^-$
Mod.VW.	12.76	1.5 : 1.0
Mod.VW. A	10.17	3 : 1
Mod.SH	13.60	1 : 10
Mod.SH A	2.76	1 : 10
Mod.SH B	13.53	10 : 1
Mod.SH C	5.00	3 : 1

การคำนวณปริมาณไนโตรเจนรวม และ $\text{NH}_4^+ : \text{NO}_3^-$ แสดงตัวอย่างการคำนวณในภาคผนวก ค

ตารางที่ 6 สูตรอาหารสูตรทดลองสำหรับชักนำการออกดอกของต้นกล้วยไม้

สูตรที่	สูตรทดลอง***	BA (มก/ล)	$\text{NH}_4^+ : \text{NO}_3^-$	น้ำตาล (ก/ล)	C : N
1	Mod.VW. _{B(0)}	0	1.5 : 1	30	1050 : 12
2	Mod.VW. _{B(5)}	5	1.5 : 1	30	1050 : 12
3	Mod.VW. A _{B(0)}	0	3 : 1	30	1050 : 10
4	Mod.VW. A _{B(1)}	1	3 : 1	30	1050 : 10
5	Mod.VW. A _{B(3)}	3	3 : 1	30	1050 : 10
6	Mod.VW. A _{B(5)}	5	3 : 1	30	1050 : 10
7	Mod.VW. A _{B(7)}	7	3 : 1	30	1050 : 10
8	Mod.VW. A _{B(5)+Su60}	5	3 : 1	60	1050 : 5
9	Mod.SH _{B(0)}	0	1 : 10	30	1050 : 13
10	Mod.SH _{B(5)}	5	1 : 10	30	1050 : 13
11	Mod.SH A _{B(5)}	5	1 : 10	30	1050 : 2.5
12	Mod.SH B _{B(5)}	5	10 : 1	30	1050 : 13.5
13	Mod.SH C _{B(5)}	5	3 : 1	30	1050 : 5

- ***สูตรอาหาร Mod.VW. และ Mod.VW. A มีองค์ประกอบของธาตุอาหารต่างๆ ตามตารางที่ 3
- ***สูตรอาหาร Mod.SH , Mod.SH A, Mod.SH B, และ Mod.SH C มีองค์ประกอบของธาตุอาหารต่างๆ ตามตารางที่ 4
- ***B (_) หมายถึง ปริมาณ BA (มิลลิกรัมต่อลิตร) ที่เติมในอาหารสูตรทดลอง
- *** C/N ratio แสดงตัวอย่างการคำนวณในภาคผนวก ค

2.8 ศึกษาผลของสารอินทรีย์ต่อการออกดอก

เป็นที่ทราบกันดีว่าในน้ำมะพร้าวโดยเฉพาะในน้ำมะพร้าวอ่อนมีส่วนของไซโตโคนินมากพอสมควร จึงทดลองใช้น้ำมะพร้าว 100 มิลลิกรัมต่อลิตร แทนการใช้ BA รวมทั้งทดลองใช้มันฝรั่งซึ่งคาดว่าอาจจะมีผลต่ออัตราส่วนระหว่างคาร์บอนและไนโตรเจนในอาหาร ซึ่งอาจมีผลต่อการออกดอกได้ โดยใช้มันฝรั่ง 150 กรัมต่อลิตร แทนการเพิ่มปริมาณน้ำตาล การเพิ่มสารอินทรีย์ทั้ง 2 ชนิดนี้ เลือกใช้สูตรอาหาร Mod.VW และ Mod.VW. A (ตารางที่ 7 สูตรที่ 1 - 6) และใช้กล้าของ *Ascocenda* ที่เป็นลูกผสมของ *Ascocenda Yip Sum Wah x Vanda Mali* อายุ 6 เดือน ต้นมีความสูง 3 - 4 เซนติเมตร มีใบจริง 3 - 4 ใบ เป็นพืชทดลอง

2.9 ศึกษาผลของออกซินและไซโตโคนินต่อการออกดอก

วางแผนการทดลองโดยใช้ IAA 0.1 และ 1.0 มิลลิกรัมต่อลิตร และ BA 5 มิลลิกรัมต่อลิตร เติมลงในอาหารสูตร Mod.VW. A ตลอดจนการใช้ IAA ร่วมกับ BA (ตารางที่ 7 สูตรที่ 7 - 11) และใช้ลูกผสมของ *Ascocenda* เป็นพืชทดลองเช่นเดียวกับข้อ 2.8

ตารางที่ 7 อาหารสูตรทดลองสำหรับกล้วยไม้ลูกผสมสกุล *Ascocenda*

สูตรที่	สูตรอาหาร	สารอินทรีย์		สารควบคุมการเจริญ (มก/ล)	
		มันฝรั่ง (ก/ล)	น้ำมะพร้าว(มล/ล)	IAA	BA
1	Mod.VW.	-	-	-	-
2	Mod.VW.	150	-	-	-
3	Mod V.W.	-	100	-	-
4	Mod V.W.A	-	-	-	-

ตารางที่ 7 (ต่อ)

สูตรที่	สูตรอาหาร	สารอินทรีย์		สารควบคุมการเจริญ (มก/ล)	
		มันฝรั่ง (ก/ล)	น้ำมะพร้าว(มล)	IAA	BA
5	Mod V.W.A	-	100	-	-
6	Mod V.W.A	150	-	-	-
7	Mod V.W.A	-	-	0.1	-
8	Mod V.W.A	-	-	1.0	-
9	Mod V.W.A	-	-	-	5.0
10	Mod V.W.A	-	-	0.1	5.0
11	Mod V.W.A	-	-	1.0	5.0

อาหารสูตรทดลองทั้งหมดนี้ นำไปนึ่งฆ่าเชื้อในหม้อนึ่งอัดความดัน 1.1 กิโลกรัมต่อตารางเซนติเมตร อุณหภูมิ 121 องศาเซลเซียส เวลา 15 นาที

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การบันทึกผล

การบันทึกผลการทดลองแบ่งได้เป็น

1. การรอกของเมล็ดและการเจริญของต้นกล้ากล้วยไม้

1.1 การรอกของเมล็ดกล้วยไม้

บันทึกผลการรอกของเมล็ดกล้วยไม้โดยการให้เป็นคะแนน หลังจากเพาะเมล็ดแล้ว 3 เดือน ต้นกล้ามีขนาดสูงประมาณ 0.3 - 0.5 เซนติเมตร โดยให้เป็นคะแนนโดยรวมแต่ละ flask ดังนี้

- 0 คือ เอมบริโอตายหรือเจริญในช่วงแรก และตายในเวลาต่อมา
- 1 คือ เอมบริโอตายและมีบางส่วนเจริญบ้างเล็กน้อย
- 2 คือ เอมบริโอเจริญช้า สีเขียว เริ่มเกิดใบ
- 3 คือ เอมบริโอเจริญช้า สีเขียว เกิดใบเล็กๆ
- 4 คือ เอมบริโอเจริญดี สีเขียว มีใบเล็กๆ โกล่เกิดราก
- 6 คือ เอมบริโอเจริญดี พัฒนาเป็นต้นกล้า มีใบและบางต้นเกิดราก
- 8 คือ เอมบริโอเจริญดี อยู่ระหว่าง 6 และ 10
- 10 คือ เอมบริโอเจริญดีมาก พัฒนาเป็นต้นกล้า มีใบและรากสมบูรณ์

1.2 การเจริญของต้นกล้า

บันทึกการเจริญของต้นกล้า เมื่อเลี้ยงเป็นเวลา 4 เดือน โดยเก็บผลดังนี้

1.2.1 ชั่งน้ำหนักสดรวมต่อ flask โดยนำต้นกล้าซึ่งบนเครื่องชั่งน้ำหนักบอกความละเอียดทศนิยม 2 ตำแหน่ง

1.2.2 ศึกษาการเจริญของต้นกล้วยไม้ที่เจริญดีที่สุด 3 flask แต่ละ flask เลือกต้นที่ดีที่สุด 5 ต้น โดยการตรวจนับและวัด

ก. จำนวนหน่อใหม่ต่อต้น

ข. จำนวนรากทั้งหมดต่อต้น

ค. ความยาวราก (วัดรากที่ยาวที่สุดจากโคนต้นถึงปลายราก ต้นละ

1 ราก

ง. จำนวนใบทั้งหมดต่อต้น

จ. ความสูง (วัดจากโคนต้นถึงปลายใบ)

ฉ. วัดพื้นที่ใบจากต้นที่นำมาศึกษาการเจริญ โดยใช้ใบที่ 2 จากยอดตัดที่ abscission zone นำมาติดบนแผ่นพลาสติกด้วยเทปใส จากนั้นนำไปวัดด้วยเครื่องวัดพื้นที่ใบ (Portable Area Meter รุ่น LI-3000A ของ บริษัท LI-COR, inc.)

2. การออกดอกของต้นกล้วยไม้

บันทึกผลการเจริญและการออกดอกของต้นกล้วยไม้ โดยวัดการเจริญและนับจำนวนช่อดอกที่เกิดขึ้น โดยแบ่งการบันทึกผลได้เป็น

2.1 การเจริญและการเกิดดอกของกล้วยไม้สกุล *Dendrobium* บันทึกผลเมื่อเลี้ยงบนอาหารสูตรทดลองเป็นเวลา 1.5 เดือน (ต้นกล้ามีอายุ 7.5 เดือน) และ 3 เดือน (ต้นกล้ามีอายุ 9 เดือน) โดยบันทึกผลดังนี้

2.1.1 น้ำหนักสด

2.1.2 จำนวนหน่อใหม่ต่อต้น

2.1.3 จำนวนราก

2.1.4 จำนวนใบ

2.1.5 ความสูงของต้น

2.1.6 จำนวนช่อดอกที่เกิดขึ้นเป็นเปอร์เซ็นต์เฉลี่ย

2.2 การเจริญและการเกิดดอกของกล้วยไม้สกุล *Cattleya* บันทึกผลเมื่อเลี้ยงบนอาหารสูตรทดลอง เป็นเวลา 3 เดือน (ต้นมีอายุ 9 เดือน) และ 12 เดือน (ต้นกล้ามีอายุ 18 เดือน) โดยบันทึกเช่นเดียวกับกล้วยไม้สกุล *Dendrobium*

2.3 การเจริญและการเกิดดอกของกล้วยไม้ลูกผสมสกุล *Oncidium* บันทึกผลเมื่อเลี้ยงบนอาหารสูตรทดลอง เป็นเวลา 12 เดือน (ต้นกล้ามีอายุ 16 เดือน) โดยบันทึกผลได้เป็น

2.3.1 น้ำหนักสดต่อต้น

2.3.2 การแตกกอต่อต้น โดยแบ่งเป็น แตกกอมากกว่า 10 ต้น แตกกอบ้าง และไม่แตกกอ

2.3.3 การเจริญของราก โดยการเจริญแบ่งได้เป็น เจริญดี ปานกลาง และเจริญไม่ดี

2.3.4 การให้คะแนนการเจริญโดยให้คะแนนเป็น

5 คือ การเจริญของต้นและรากไม่ดี แทบจะไม่เจริญเลย

6 คือ การเจริญของต้นและรากไม่ดี มีการแตกกอเป็นกอเล็ก กอน้อยไม่สมบูรณ์

7 คือ การเจริญของต้นและรากพอใช้ แตกกออย่างน้อย 1 กอต่อต้น ความสูงประมาณ 2 - 3 เซนติเมตร

8 คือ การเจริญของต้นและรากดีพอใช้ แต่มีการแตกกอต่อต้นจำนวนมาก

9 คือ การเจริญของต้นและรากดีมาก แต่ไม่มีการแตกกอ ความสูงของต้นประมาณ 3 - 5 เซนติเมตร

10 คือ การเจริญของต้นและรากดีมาก มีการแตกกออย่างน้อย 1 กอต่อต้น ความสูงของต้นประมาณ 3 - 5 เซนติเมตร

2.3.5 การเกิดดอกเป็นเปอร์เซ็นต์เฉลี่ย

2.4 การเจริญและการเกิดดอกของกล้วยไม้ลูกผสมสกุล *Ascocenda* บันทึกผลเมื่อเลี้ยงบนอาหารสูตรทดลอง เป็นเวลา 12 เดือน ขณะที่ต้นมีอายุ 12 เดือน โดยบันทึกผลได้เป็น

2.4.1 น้ำหนักสดต่อต้น

2.4.2 การเจริญของราก โดยแบ่งการเจริญได้เป็น เจริญดี ปานกลาง และเจริญไม่ดี

2.4.3 การให้คะแนนการเจริญ โดยให้คะแนนเป็น

5 คือ การเจริญของต้นและรากไม่ค่อยดี ต้นสูงประมาณ 3 - 4 เซนติเมตร มีใบ 4 - 5 ใบ

6 คือ การเจริญของต้นและรากดีพอใช้ ต้นสูงประมาณ 3 - 4 เซนติเมตร มีใบ 6 - 7 ใบ

7 คือ การเจริญของต้นและรากดีพอใช้ ต้นสูงประมาณ 4 - 5 เซนติเมตร มีใบ 7 - 8 ใบ

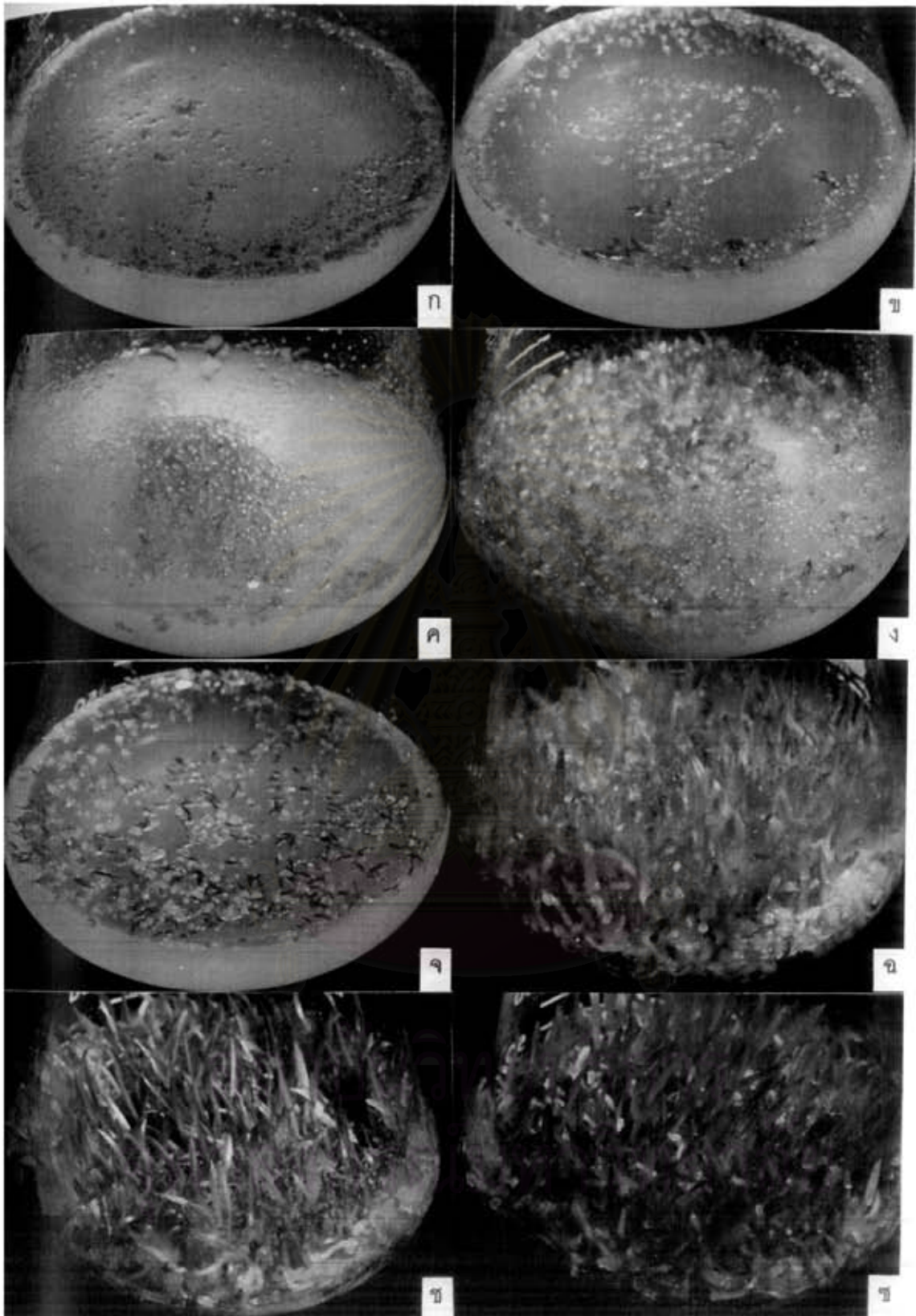
8 คือ การเจริญของต้นและรากดี ต้นสูงประมาณ 5 - 6 เซนติเมตร มีใบ 7 - 8 ใบ

9 คือ การเจริญของต้นและรากดี ต้นสูงประมาณ 6 - 7 เซนติเมตร มีใบ 8 - 9 ใบ

10 คือ การเจริญของต้นและรากดีมาก ต้นสูงประมาณ 9 - 10 เซนติเมตร มีใบ 8 - 9 ใบ

การหาค่าทางสถิติ

การวางแผนการทดลอง ใช้แผนการทดลองแบบ CRD (Complete Randomized Design) การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยโปรแกรม SPSS และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอาหารสูตรทดลอง ด้วยวิธีการเปรียบเทียบแบบ DMRT (Duncan 's Multiple Range Test) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%

ภาพที่ 1 คະแนนการเจริญระดับต่างๆ ของเมล็ดกล้วยไม้หลังจากเพาะเป็นเวลา 3 เดือน

ก = 0 คະแนน

ข = 1 คະแนน

ค = 2 คະแนน

ง = 3 คະแนน

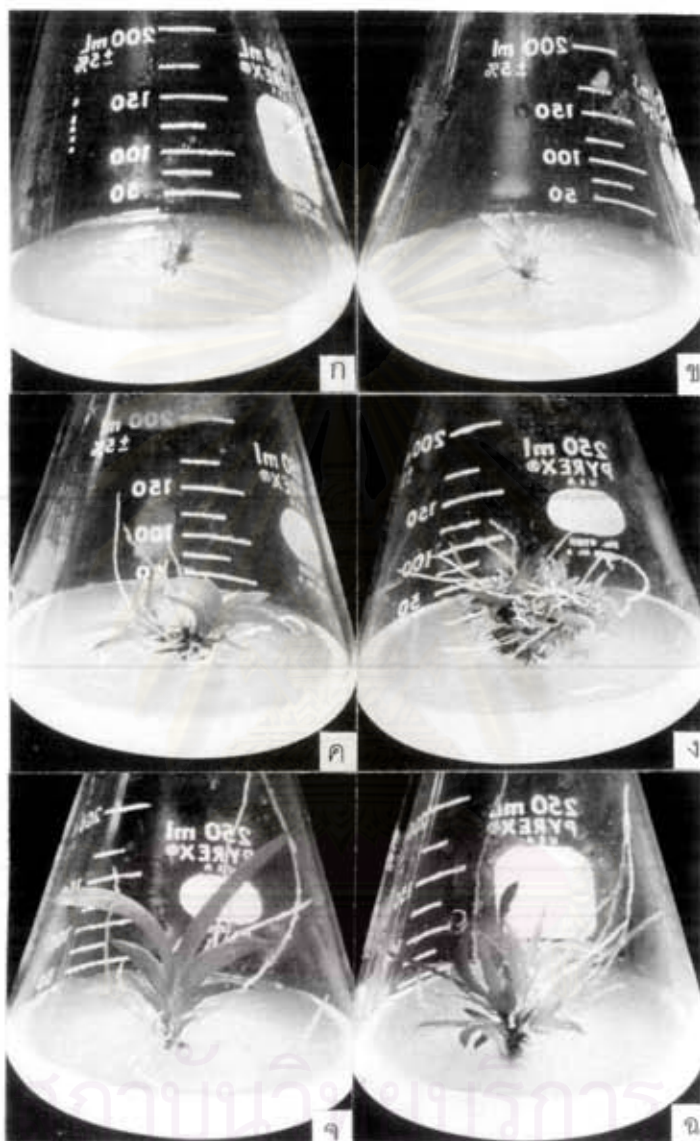
จ = 4 คະแนน

ฉ = 6 คະแนน

ช = 8 คະแนน

ซ = 10 คະแนน

ภาพที่ 2

คะแนนการเจริญของ *Oncidium passionata* อายุ 16 เดือน ในอาหารสูตรทดลอง

ก = 5 คะแนน

ข = 6 คะแนน

ค = 7 คะแนน

ง = 8 คะแนน

จ = 9 คะแนน

ฉ = 10 คะแนน